

Šestifaktorový model osobnosti a psychometrické vlastnosti Revidovaného osobnostního inventáře HEXACO

Six-factor model of personality and psychometric properties of The HEXACO Personality inventory – Revised

Tereza Zášková^{1*}, Daniel Dostál¹

¹*Katedra psychologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci*

Abstrakt

Podle šestifaktorového modelu HEXACO vystihuje osobnost člověka nejlépe šest dimenzí, jsou jimi: Poctivost-pokora, Emocionalita, Extraverze, Přívětivost, Svědomitost a Otevřenost vůči zkušenosti. Autoři modelu – M. C. Ashton a K. Lee, upozorňují na možnost diferencovanějšího postihu struktury osobnosti a alternativu k dalším uznávaným faktorovým modelům. Představíme tento model osobnosti a Revidovaný osobnostní inventář HEXACO, měřící jeho šest hlavních dimenzí. U souboru 760 vysokoškolských studentů z České republiky jsme s pomocí 100 položkové verze HEXACO-PI-R usilovali o zjištění základních parametrů české verze metody a ověření faktorové struktury modelu HEXACO. Všechny hlavní škály vykazují vysokou vnitřní konzistenci, faktorová analýza potvrdila strukturu šesti dimenzí. Český překlad 100 položkové verze HEXACO-PI-R splňuje požadovaná kritéria pro aplikaci inventáře v ČR.

Klíčová slova: struktura osobnosti, šest dimenzí osobnosti, šestifaktorový model osobnosti (HEXACO), Revidovaný osobnostní inventář HEXACO (HEXACO-PI-R)

Abstract

According to the HEXACO six-factor personality model, the personality is best described by six dimensions. These are: Honesty-humility, Emotionality, Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness and Openness to experience. The authors of the model – Michael C. Ashton and Kibeom Lee, refer to the possibility of a more differentiated depiction of personality structure and provide an alternative to other respected factorial models. While the six-factor model is commonly used in Canada and in the USA, in the Czech Republic it is not. In the research, we strived to determine the basic parameters of the Czech version of the six-dimension method. Furthermore, we aimed to validate the HEXACO model structure using exploratory factor analysis.

* Korespondenční autor: Mgr. Tereza Zášková. Katedra psychologie, Filozofická fakulta UP, Vodární 6, 771 80 Olomouc
E-mail: tereza.zaskodna@upol.cz, tereza.zaskodna@osu.cz

The participants consisted of 760 college students (221 males and 539 females) from more than 20 universities of the Czech Republic (e.g. Charles University in Prague, Masaryk University, Palacký University in Olomouc). The 100-item Personality Inventory HEXACO-PI-R was used for measurement. It is self-report instrument that assesses the six major dimensions of personality. The internal-consistency reliabilities (Cronbach's alpha) for the HEXACO-PI-R scales were high. The reliabilities ranged from .76 (Openness to Experience) to .88 (Extraversion) at the factor level. The 24 facet scales in the HEXACO-PI-R were submitted to a principal axis factor analysis. When these factors were rotated to a Varimax solution, a simple factor structure emerged (the sizes of the corresponding factor loading were big, ranging from .46 to .73). The mutual correlations among the six factor-level scales were low. The highest correlation ($r = .28$) was found between Honesty-Humility and Agreeableness. Discriminant validity was established. While the six dimensions of the HEXACO model showed high levels of the Cronbach's alpha, some of the facet-level scales were low. Particularly the facet-levels of Openness to Experience seem a little problematic; alpha ranges from .40 (Unconventionality) to .62 (Aesthetic appreciation). But in general, Openness to Experience is the most controversial dimension in terms of the content interpretation. Ongoing work with the Czech translation of the items covered by this dimension is needed. To compare the two structures, the Czech and the original Canadian, we used the congruence calculation. It ranges from .93 (Honesty-Humility, Emotionality) to .96 (Conscientiousness). The Canadian and Czech factor structure show a high level of correspondence. Further work with the model should consider the critical comments concerning for example the inhomogeneous identification of the Honesty-Humility factor in different languages (De Raad et al., 2010). The Czech version of 100-item HEXACO-PI-R seems to be usable in our socio-culture conditions regarding its high Cronbach's alpha, the validated six-factor model structure and the established discriminant validity.

Keywords: personality structure, six dimensions of personality, six-factor model of personality (HEXACO), HEXACO Personality Inventory Revised (HEXACO-PI-R)

Úvod

Množství rysových modelů osobnosti dokládá zájem člověka o popis a poznání sebe sama. Mezi významné přístupy zkoumání rysů osobnosti patří lexikální a faktorová analýza. Právě ty umožnily vznik uznávaným modelům osobnosti, které by vysvětlily její strukturu. Tyto modely se snaží o zachycení všech osobnostních aspektů, většinou se však právě v počtu základních rysů liší (badatelé uvádí čísla od jednoho po více než třicet). Hřebíčková (2011) uvádí, že již řadu let dochází mezi psychology k názorové shodě na pět primárních faktorů (Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost, Svědomitost) a přijetí známého modelu Big Five. Pětifaktorový model osobnosti byl operacionalizován prostřednictvím inventáře NEO. Do češtiny byly NEO inventáře po roce 2000 převedeny Martinou Hřebíčkovou a Tomášem Urbánkem (viz např. Hřebíčková, Urbánek, & Čermák, 2002; Hřebíčková, 2011). Pětifaktorová struktura však není přijímána bez výhrad. Zejména v Kanadě a USA se čím dál víc dostává do povědomí šestifaktorový model osobnosti, autorské dvojice Michaela C. Ashton a Kibeoma Lee.

Opakovaný výskyt faktoru s obdobným obsahem v neanglických lexikálních studiích, vedl Michaela C. Ashton, Kibeoma Lee a Chongnak Sona (2000; Ashton et al., 2004; Lee & Ashton, 2008) k přestrukturování obsahu stávajících faktorů a pojmenování šestého faktoru jako Poctivost-pokora (Honesty-Humility). Existenci nového faktoru autoři ověřili v anglické lexikální studii vycházející ze seznamu 1 710 anglických osobnostně relevantních přídavných jmen (Ashton, Lee, & Goldberg, 2004). Model je nyní známý pod názvem HEXACO¹ (Ashton & Lee, 2001, 2007).

Mezi šest hlavních dimenzí modelu HEXACO patří tyto: Poctivost-pokora, Emocionalita, Extraverze, Svědomitost a Otevřenost vůči zkušenosti. Faktory Extraverze, Svědomitost a Otevřenost vůči zkušenosti obsahově korespondují s jejich protějšky v pětifaktorovém řešení, proto je ani nebudeme blíže specifikovat. Podobnost je doložena silnou konvergentní korelací uvedených faktorů v nástrojích měření modelu HEXACO a Big Five (Lee & Ashton, 2004, 2006). HEXACO model bývá často mylně popisován jako model pětifaktorový doplněný o dimenzi Poctivost-pokora. Odlišnosti mezi modely se však vyskytují také u dalších dvou dimenzí – Emocionalita a Přívětivost. Ty se v porovnání s dimenzemi Neuroticismus a Přívětivost modelu Big Five v některých oblastech liší. Dimenze Přívětivost šestifaktorového řešení je charakterizována obsahem jako je odpuštění, tolerance a vyrovnanost versus podrážděnost, hněv a bezohlednost, na rozdíl od rysu Přívětivost řešení pětifaktorového, který charakteristiky klid versus hněv nezahrnuje (tyto oblasti spadají do faktoru Neuroticismus). Emocionalita se vyznačuje vlastnostmi jako je úzkost, sentimentalita nebo nebojácnost; v porovnání s modelem Big Five, spadá obsah vztahující se k sentimentalitě pod faktor Přívětivost (Ashton & Lee, 2008; Ashton, Lee, & de Vries, 2014; Lee & Ashton, 2006; Zášková, 2012).

Zcela nový je faktor Poctivost-pokora, který vyjadřuje upřímnost a opravdovost v interpersonálních vztazích, férovost, skromnost, neokázalost a nenáročnost. Nízké skóre faktoru Poctivost – pokora odpovídá tendenci manipulovat s druhými lidmi, ochotu podvádět ve snaze získat majetek nebo společenské uznání, pocity nadřazenosti druhým. Ashton a Lee opakovaně uvádějí, že díky dimenzi Poctivost-pokora umožňuje model HEXACO diferencovanější postižení struktury osobnosti než jiné uznávané faktorové modely. Poskytuje také jisté prediktivní výhody, například pravděpodobněji dokáže vysvětlit různé odchylky v podvodném, nečestném a vykořisťovatelském chování. Série dalších navazujících studií mnoha autorů potvrdila, že faktor Poctivost-pokora měří náchylnost k sexuálnímu obtěžování nebo tendenci k asociálnímu chování na pracovišti přesněji než jakýkoli faktor modelu Big Five (např. Bourdage, Lee, Ashton, & Perry, 2007; Lee, Gizzarone, & Ashton, 2003).

V souvislosti s růstem zájmu o šestifaktorový model osobnosti HEXACO a jeho praktické využití, byl záhy sestaven příslušný inventář k měření jeho dimenzí. S konstrukcí diagnostické metody začali M. C. Ashton a K. Lee v roce 2000 a do roku 2002 vytvořili prvotní pracovní verzi inventáře se 108 položkami, kdy každou škálu sytlo 18 položek. Inventáře využíval sebeposuzování. Po mnoha úpravách autoři vytvořili inventář s názvem Osobnostní inventář HEXACO (v originále HEXACO Personality Inventory, HEXACO-PI). Šest hlavních dimenzí bylo dále rozčleněno, každá do čtyř úzce specifikovaných subškál. Inventář byl dostupný ve formě posouzení druhými a sebeposouzení. Sestával ze 192 položek (osm položek pro každou subškálu). Zatím poslední velké revize se inventář dočkal v roce 2009, kdy vznikla verze s názvem Revidovaný osobnostní inventář HEXACO (v originále HEXACO Personality Inventory-Revised,

¹ Název HEXACO je odvozen od prvních písmen anglických názvů jednotlivých dimenzí osobnosti, výjimku tvoří faktor Extraverze, ze kterého bylo použito písmeno „x“ (Zášková, 2012).

HEXACO-PI-R). V této verzi posuzuje HEXACO-PI-R šest hlavních dimenzí a 24 subškál (čtyři pro každou z dimenzí), dále jednu doplňkovou škálu altruismus (versus nepřátelství). Altruismus představuje v modelu vlastnost interpretovanou na pomezí dimenzí Poctivost-pokora, Přívětivost a Emocionalita. Tato doplňková škála byla navržena za účelem posouzení vlastností, jako dobrosrdečnost, solidarita, velkorysost nebo necitelnost, nepřátelskost a nesoucinnost. Ve výzkumech vychází jako rys s tendencí migrovat mezi třemi výše uvedenými souvisejícími dimenzemi (Ashton & Lee, 2009; Lee & Ashton, 2004, 2006).

Nejdelší verze inventáře pracuje s 200 položkami, naopak zkrácená verze obsahuje 60 položek. Pro naše účely pracujeme s verzí zahrnující 100 položek (viz použité metody). Jednotlivé škály a subškály jsou znázorněny na obrázku 1 modelu HEXACO.

Obr. 1 Přehled škál a subškál modelu HEXACO

Metodika

Cílem našeho výzkumu bylo ověřit kvalitu českého překladu² Revidovaného osobnostního inventáře HEXACO (HEXACO-PI-R) a zjistit, zda je metoda použitelná v našich sociokulturních podmínkách.

² Revidovaný osobnostní inventář HEXACO (HEXACO-PI-R) byl do českého jazyka přeložen Terezou Záškovou a Alenou Plhákovou. Překlad byl po celou dobu procesu konzultován také s odborníky na anglický jazyk. Přeložená verze byla zpětně přeložena a odsouhlasena autory inventáře, Michaelem C. Ashtonem a Kibeomem Lee.

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořilo 760 vysokoškolských studentů, z toho 539 žen (71 %) a 221 mužů (29 %). Věk respondentů nezávisle na pohlaví se pohyboval v rozmezí 19 až 47 let, průměrný věk byl 22,4 let ($SD = 3,26$). Respondenti byli z více než 20 vysokých škol České republiky. Největší zastoupení měla Univerzita Palackého v Olomouci (34,87 %), dále Masarykova univerzita (13,68 %), Univerzita Karlova v Praze (8,29 %) a těsně za ní Vysoké učení technické v Brně (8,16 %). Co se týče zaměření studia, studentů přírodovědně orientovaných oborů bylo 345 (45,39 %), studentů humanitních oborů 415 (54,61 %). Mezi přírodovědně orientovanými obory byl nejčastěji uváděným oborem informatika, mezi humanitně zaměřenými obory psychologie.

Sběr dat probíhal elektronickou formou metodou příležitostného výběru, účast byla dobrovolná, doplněna informovaným souhlasem, bez finančního ohodnocení respondentů. Statistické výpočty byly provedeny v programu R a SPSS.

Metody

Šest faktorů modelu HEXACO jsme měřili Revidovaným osobnostním inventářem (HEXACO-PI-R). 100 položková varianta tohoto inventáře hodnotí každou z dimenzí pomocí 16 položek (čtyři pro každou subškálu), doplňková škála Altruismus je sycena zbylými čtyřmi položkami. Respondenti vyjadřují míru svého souhlasu/nesouhlasu prostřednictvím pětibodové Likertovy škály (1 = silně nesouhlasím; 2 = nesouhlasím; 3 = neutrální (ani nesouhlasím ani souhlasím); 4 = souhlasím; 5 = silně souhlasím). Příklady položek reprezentujících hlavní dimenze:

(H) Poctivost-pokora – „Nikdy bych nepřijal/a úplatek, ani kdyby byl velmi vysoký.“, „Nepředstíral/a bych, že mám někoho rád jen proto, aby mně dotyčný prokázal laskavost.“

(E) Emocionalita – „Je mi do pláče, když vidím ostatní lidi plakat.“, „Zřídka probírám své problémy s jinými lidmi.“

(X) Extraverze – „Mám pocit, že jsem nepopulární člověk.“, „Raději pracuji s lidmi než o samotě.“

(A) Přívětivost – „Přijde mi těžké zcela odpustit někomu, kdo mi provedl něco zlého.“, „Lidé mi občas říkají, že jsem příliš tvrdohlavý/á.“

(C) Svědomitost – „Lidé mě často nazývají perfekcionista.“, „Často, když si stanovím cíl, skončím, aniž bych ho dosáhl/a.“

(O) Otevřenost vůči zkušenosti – „Návštěva umělecké galerie by mě zřejmě nudila.“, „Lidé mi často říkají, že mám dobrou představitost.“

Výsledky

Tabulka 1 prezentuje hodnoty Cronbachova alfa šesti hlavních škál a jejich subškál HEXACO-PI-R. U hlavních dimenzí se výše koeficientu pohybuje vysoko, v rozmezí od .76 (Otevřenost vůči zkušenosti) do .88 (Extraverze). Na úrovni subškál je rozmezí alfy větší, od .40 (Nekonvenčnost, dimenze Otevřenost vůči zkušenosti) po .84 (Nadšení, dimenze Extraverze). S nižšími hodnotami

.40, .48 a .52 se potýkají subškály Nekonvenčnost, Přizpůsobivost a Tvořivost. Ostatní subškály dosahují hodnot uspokojivých³.

Tab. 1 Vnitřní konzistence škál HEXACO-PI-R

škála	alfa	škála	alfa
(H) Poctivost-pokora	.83	(A) Přívětivost	.81
Opravdovost	.70	Ochota promíjet	.64
Čestnost	.72	Shovívavost	.64
Vyhýbání se chamtivosti	.79	Přizpůsobivost	.48
Skromnost	.67	Trpělivost	.72
(E) Emocionalita	.82	(C) Svědomitost	.81
Bázlivost	.63	Organizace	.70
Úzkostnost	.60	Pracovitost	.66
Závislost	.82	Perfekcionismus	.68
Citlivost	.70	Rozvážnost	.65
(X) Extraverze	.88	(O) Otevřenost vůči zkušenosti	.76
Sociální sebeúcta	.69	Estetické prožívání	.62
Sociální směllost	.79	Zvídavost	.64
Společenskost	.76	Tvořivost	.52
Nadšení	.84	Nekonvenčnost	.40

Legenda: N = 760.

V tabulce 2 uvádíme průměry (M) a směrodatné odchylky (SD) jednotlivých škál a subškál pro celý soubor, a zvlášť také pro skupinu mužů a žen. Z testování rozdílů mezi pohlavími vyplývají signifikantní hodnoty u dimenzí Poctivost-pokora (Cohenovo $d = -.32$, $p < .01$), Emocionalita (Cohenovo $d = -.92$, $p < .01$) a Přívětivost (Cohenovo $d = .33$, $p < .01$).

Dále byly zjištěny statisticky významné rozdíly u 12 subškál (z celkového počtu 24). Ale pouze u dimenze Emocionalita vychází všechny čtyři subškály statisticky významně a ve stejném směru (negativně).

³ Některé z uvedených výsledků byly prezentovány formou posteru na konferenci Psychologické dny XXXII (Zášková, Dostál, & Plhánková, 2014).

Tab. 2 Průměry a směrodatné odchylky škál HEXACO-PI-R

škála	celkem		ženy		muži		d (muži – ženy)
	M	SD	M	SD	M	SD	
Poctivost-pokora	3.40	.58	3,45	.55	3,26	.63	-.32**
Opravdovost	3.42	.73	3.45	.71	3.35	.78	-.14
Čestnost	3.45	.89	3.54	.85	3.24	.94	-.35**
Vyhýbání se chamtivosti	3.27	.89	3.31	.87	3.18	.96	-.14
Skromnost	3.43	.71	3.49	.69	3.29	.74	-.29**
Emocionalita	3.25	.56	3.39	.51	2.91	.53	-.92**
Bázlivost	2.95	.71	3.09	.66	2.61	.71	-.71**
Úzkostnost	3.49	.74	3.58	.70	3.26	.79	-.44**
Závislost	3.20	.90	3.37	.86	2.78	.86	-.68**
Citlivost	3.35	.75	3.51	.71	2.98	.70	-.74**
Extraverze	3.20	.64	3.21	.62	3.18	.67	-.05
Sociální sebeúcta	3.46	.72	3.46	.72	3.47	.72	.02
Sociální smělost	2.82	.88	2.81	.88	2.86	.87	.06
Společenskost	3.27	.82	3.32	.78	3.14	.89	-.23*
Nadšení	3.26	.85	3.27	.83	3.26	.90	-.01
Přívětivost	2.84	.53	2.79	.53	2.96	.50	.33**
Ochota promíjet	2.55	.72	2.53	.72	2.62	.70	.12
Shovívavost	3.10	.70	3.07	.70	3.18	.70	.15
Přízpůsobivost	2.75	.65	2.71	.64	2.84	.66	.19
Trpělivost	2.94	.79	2.84	.77	3.20	.78	.46**
Svědomitost	3.45	.53	3.46	.52	3.44	.54	-.04
Organizace	3.36	.84	3.41	.83	3.24	.85	-.21
Pracovitost	3.71	.68	3.71	.66	3.71	.72	.01
Perfekcionismus	3.50	.73	3.53	.71	3.44	.77	-.12
Rozvážnost	3.23	.69	3.18	.68	3.36	.69	.27*
Otevřenost vůči zkušenosti	3.39	.52	3.37	.53	3.44	.51	.13
Estetické prožívání	3.49	.78	3.57	.75	3.29	.80	-.37**
Zvídavost	3.43	.79	3.31	.78	3.71	.76	.52**
Tvořivost	3.41	.75	3.43	.75	3.36	.73	-.09
Nekonvenčnost	3.23	.61	3.17	.61	3.39	.60	.36**

Legenda: N = 539 žen a 221 mužů; * $p < .05$ ** $p < .01$; písmeno d označuje ukazatel míry účinku Cohenovo d.

Pro identifikaci faktorové struktury jsme použili explorativní faktorovou analýzu. Faktory byly extrahovány pomocí metody hlavních os (principal axes factoring). Matice byla rotována ortogonální rotací VARIMAX. Výsledné faktorové náboje všech subškál modelu HEXACO prezentuje tabulka 3. Všechny subškály dosahují nejvyšší zátěže ve faktoru, ke kterému náleží. Hodnoty se pohybují od .46 (Ochota promíjet, dimenze Přívětivost) po .73 (Závislost, dimenze

Emocionalita; Estetické prožívání, dimenze Otevřenost vůči zkušenosti). Ostatní faktorové náboje, neodpovídajících škál, jsou většinou velmi nízké, nepřesahují .30 ani v jednom směru. Pouze subškála Úzkostnost (-.38) tuto hodnotu překročila u dimenze Extraverze.

Tab. 3 Faktorové zátěže 24 subškál HEXACO-PI-R

	H	E	X	A	C	O
Opravdovost	.54	-.07	.02	.00	.06	.05
Čestnost	.52	.15	.05	.12	.13	.03
Vyhýbání se chamtivosti	.70	-.01	.01	.15	-.06	.04
Skromnost	.58	.14	-.10	.21	-.13	-.06
Bázlivost	-.03	.52	-.23	-.03	.07	-.16
Úzkostnost	-.05	.56	-.38	-.09	.13	.08
Závislost	.01	.73	.13	-.07	-.10	-.06
Citlivost	.20	.61	.02	-.02	.01	.04
Sociální sebeúcta	.01	-.20	.72	.12	.17	-.02
Sociální smělost	-.01	-.05	.67	-.13	-.02	.16
Společenskost	-.07	.30	.71	.05	-.08	.01
Nadšení	.06	-.15	.71	.13	.05	.02
Ochota promíjet	.26	-.09	.19	.46	-.07	.10
Shovívavost	.17	.00	.03	.65	-.04	-.02
Přizpůsobivost	.06	.08	.03	.65	.04	-.08
Trpělivost	.06	-.25	-.05	.69	.06	.04
Organizace	.00	.10	.05	.02	.64	-.13
Pracovitost	.04	.01	.29	-.14	.60	.17
Perfekcionismus	-.01	.06	-.18	-.09	.64	.14
Rozvážnost	.03	-.21	.01	.29	.57	-.04
Estetické prožívání	.15	.15	-.06	.06	.03	.73
Zvídavost	-.06	-.15	.00	.03	.11	.50
Tvořivost	.04	.05	.12	-.02	.03	.56
Nekonvenčnost	-.01	-.12	.06	-.07	-.11	.58
Vysvětlený rozptyl	6.57 %	7.89 %	9.92 %	7.47 %	6.84 %	6.58 %
Koeficient kongruence	.93	.93	.94	.95	.96	.94

Legenda: N = 760. Faktorové zátěže větší než .30 jsou zvýrazněné tučně. Koeficienty kongruence jsou stanoveny vůči hodnotám prezentovaným v Lee & Ashton, 2004.

Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu vypočítané pro jednotlivé dvojice škál HEXACO-PI-R naznačují zanedbatelnou až slabou míru závislosti mezi jednotlivými dimenzemi. Nejvyšší korelace se objevila mezi faktory Poctivost-pokora a Přívětivost ($r = .28$), slabý vztah je však také pozorován u Emocionality a škál Extraverze (-.16) a Přívětivost (-.15).

Tab. 4 Interkorelace mezi šesti hlavními faktory HEXACO

škály	H	E	X	A	C
H					
E	.08				
X	.00	-.16*			
A	.28**	-.15*	.10		
C	.03	.01	.08	.03	
O	.06	-.05	.09	.03	.06

Legenda: $N = 760$; * $p < .05$ ** $p < .01$.

Diskuze a hodnocení výsledků

V našem výzkumu jsme se snažili ověřit kvalitu českého překladu Revidovaného osobnostního inventáře HEXACO. Explorativní faktorová analýza jeho 24 subškál potvrdila nejen očekávanou přítomnost šesti nezávislých faktorů ve struktuře osobnosti, ale především velmi dobrou kvalitu českého překladu inventáře.

Z testování vnitřní konzistence vyplývá, že všechny hlavní škály dosahují vysokých hodnot koeficientu alfa. Obdobně vysokou vnitřní konzistenci dimenzí modelu HEXACO ukazují také výsledky dalších studií z jiných zemí, například z Německa, Polska, Francie, Nizozemska, Japonska nebo Koreje (Ashton, Lee, Marcus, & De Vries, 2007; Boies, Yoo, Ebacher, Lee, & Ashton, 2004; De Vries, Kibeom, & Ashton, 2008; Szarota, Ashton, & Lee, 2007; Wakabayashi, 2014). Hodnoty jsou rovněž srovnatelné s výstupy studií modelu pětifaktorového (Hendriks et al., 2003).

Problematické mohou být některé subškály, zejména u dimenze Otevřenost vůči zkušenosti, kde se hodnoty alfy pohybují v rozmezí od .40 (Nekonvenčnost) do .62 (Estetické prožívání). Obdobnou výši koeficientu alfa subškál této dimenze uvádí také autoři originální verze HEXACO inventáře (.50 Unconventionality, .63 Inquisitiveness, .65 Aesthetic Appreciation a .74 Creativity) (Lee & Ashton, 2016). Obecně je Otevřenost vůči zkušenosti z hlediska interpretace nejvíce diskutovaným faktorem, s překladem položek spadajících do této dimenze je proto nutné se zabývat více.

Deskriptivní statistika, rozložení průměrných hodnot jednotlivých dimenzí, vychází v našem výzkumu v porovnání s jinými zahraničními výzkumy na stejné téma velmi podobně (např. Ashton, Lee, & Marcus, 2007). Rozdíly mezi muži a ženami jsou statisticky významné u dimenzí Poctivost-pokora, Emocionalita a Přívětivost. Výsledky jsou v souladu se zjištěním z tuzemských i zahraničních studií (např. Hřebíčková, Urbánek, & Čermák, 2002; Lee & Ashton, 2004). Ženy se ve srovnání s muži posuzují jako přívětivější, citlivější, bázlivější a poctivější.

Z explorativní faktorové analýzy vyplývá, že všechny subškály dosahují požadovaných hodnot, faktorového náboje nad .30 u odpovídajícího faktoru. Opět lze pro srovnání uvést příklady zahraničních studií, ve kterých výzkumníci dospěli ke stejnému výsledku – jasně identifikované šestifaktorové struktuře osobnosti (Boies, Lee, Ashton, Pascal, & Nicol, 2001; De Vries, Kibeom, & Ashton, 2008; Szarota, Ashton, & Lee, 2007).

Výše korelačních koeficientů mezi šesti faktory je dostatečně nízká pro ověření diskriminační validity jednotlivých škál. V porovnání s jinými inventáři faktorových modelů osobnosti (např. McCrae & Costa, 2004) jsou hodnoty celkově nižší.

Přes uvedená pozitiva je zřejmé, že bude potřebné stanovit stabilitu v čase (retestovou reliabilitu) pro zjištění stupně shody při opakovaném sebeposouzení. Přestože je vnitřní konzistence škál vyjádřená výše uvedeným Cronbachovým koeficientem alfa dostačující a srovnatelná s hodnotami z primární verze autorů inventáře, bude vhodná revize překladu některých položek, subškál s nižšími hodnotami koeficientu alfa. Jelikož tento výzkum představuje jedno z prvních testování HEXACO-PI-R v České republice, je zapotřebí ve výzkumu pokračovat a metodu nadále zdokonalovat. Prozkoumat zbývá zejména otázku vztahu inventáře k zaužívaným psychologickým metodám, speciálně pak nástrojům k měření dimenzí pětifaktorového modelu, a ověřit tak konvergentní a diskriminační validitu. V potaz je třeba brát také limity interpretace výsledků plynoucí z nereprezentativního výzkumného souboru. Výsledky nelze zobecnit na soubory s odlišnou úrovní věku či vzdělání, platí pouze pro daný soubor studentů českých vysokých škol.

Stejně jako ostatní faktorové modely osobnosti, ani model HEXACO není přijímán bez výhrad, někteří autoři zpochybňují jeho kvalitu s poukazem na povrchnost tvrzení, které se vztahují k hodnoceným osobám, jiní interpretovatelnost faktoru Poctivost-pokora v různých jazycích (např. De Raad et al., 2010a, 2010b; Hopwood & Donnellan, 2010). Za důkaz validity modelu HEXACO lze považovat jeho prověřenost sérií trans-kulturních výzkumů (např. Ashton, Lee, Marcus, & De Vries, 2007; Boies, Yoo, Ebacher, Lee, & Ashton, 2004; De Vries, Kibeom, & Ashton, 2008).

Závěr

Představili jsme šestifaktorový model osobnosti a Revidovaný osobnostní inventář HEXACO, určený k měření škál a subškál modelu. Psychometrické vlastnosti inventáře jsou velmi dobré. Všechny hlavní škály dosahují vysokých hodnot koeficientu alfa. Pomocí explorativní faktorové analýzy jsme identifikovali předpokládanou faktorovou strukturu. Kanadská i česká faktorová struktura vykazují vysokou míru shody. Mezi jednotlivými škálami byly nalezeny jen slabé interkorelace. Nejsilnější z nich se objevuje mezi dimenzemi Poctivost-pokora a Přívětivost. Očekávané signifikantní rozdíly vyplynuly z testování rozdílů mezi muži a ženami u faktorů Poctivost-pokora, Emocionalita a Přívětivost.

Na základě výsledků našeho výzkumu, považujeme Revidovaný osobnostní inventář HEXACO za metodu velmi slibnou a v České republice použitelnou. Metoda vychází z modelu osobnosti, který v současné psychologii reprezentuje významnou teoretickou i výzkumnou základnu a vedle pětifaktorového modelu může být velmi dobře využíván v různých psychologických disciplínách (např. v pracovní či poradenské psychologii) a nepochybně také ve výzkumu.

Literatura

- Ashton, M.C., Lee, K., & Son, C. (2000). Honesty as the sixth factor of personality: Correlations with Machiavellianism, Primary Psychopathy, and Social Adroitness. *European Journal of Personality*, 14(4), 359–368.
- Ashton, M.C., & Lee, K. (2001). A theoretical basis for the major dimensions of personality. *European Journal of Personality*, 15(5), 327–353 .
- Ashton, M.C., Lee, K., & Goldberg, L.R. (2004). A Hierarchical analysis of 1,710 English personality-descriptive adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(5), 707–721.
- Ashton, M.C., Lee, K., Perugini, M., Szarota, P., de Vries, R.E., Di Blas, L., ... De Raad, B. (2004). A six-factor structure of personality-descriptive adjectives: Solutions from psycholexical studies in seven languages. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(2), 356–366.
- Ashton, M.C., & Lee, K. (2007). Empirical, theoretical, and practical advantages of the HEXACO model of personality structure. *Personality and Social Psychology Review*, 11(2), 150–166.
- Ashton, M.C., Lee, K., Marcus, B., & De Vries, R.E. (2007). German lexical personality factors: relations with the HEXACO model. *European Journal of Personality*, 21(1), 23–43.
- Ashton, M.C., & Lee, K. (2008). The prediction of Honesty-Humility related criteria by the HEXACO and Five-Factor models of personality. *Journal of Research in Personality*, 42, 1216–1228.
- Ashton, M.C., & Lee, K. (2009). The HEXACO-60: A short measure of the major dimensions of personality. *Journal of Personality Assessment*, 91, 340–345.
- Ashton, M.C., Lee, K., & de Vries, R.E. (2014). The HEXACO Honesty-Humility, Agreeableness, and Emotionality Factors: A review of research and theory. *Personality and Social Psychology Review*, 18, 139–152.
- Boies, K., Lee, K., Ashton, M.C., Pascal, S., & Nicol, A.M. (2001). The structure of the French personality lexicon. *European Journal of Personality*, 15(4), 277–295.
- Boies, K., Yoo, T., Ebacher, A., Lee, K., & Ashton, M.C. (2004). Psychometric properties of scores on the French and Korean versions of the HEXACO Personality Inventory. *Educational And Psychological Measurement*, 64(6), 992–1006.
- Bourdage, J.S., Lee, K., Ashton, M.C., & Perry, A. (2007). Big Five and HEXACO model personality correlates of sexuality. *Personality and Individual Differences*, 43, 1506–1516.
- McCrae, R.R., & Costa, P.J. (2004). A contemplated revision of the NEO Five-Factor Inventory. *Personality And Individual Differences*, 36(3), 587–596.
- De Raad, B., Barelds, D.H., Levert, E., Ostendorf, F., Mlačić, B., Blas, L.D., ... Katigbak, M.S. (2010a). Only three factors of personality description are fully replicable across languages: A comparison of 14 trait taxonomies. *Journal of Personality And Social Psychology*, 98(1), 160–173.
- De Raad, B., Barelds, D.H., Mlacic, B., Church, A.T., Katigbak, M.S., Ostendorf, F., ... Szirmak, Z. (2010b). Only three personality factors are fully replicable across languages: Reply to Ashton and Lee. *Journal of Research In Personality*, 44(4), 442–445.
- De Vries, R.E., Kibeom, L., & Ashton, M.C. (2008). The Dutch HEXACO Personality Inventory: Psychometric properties, self-other agreement, and relations with Psychopathy among low and high acquaintanceship dyads. *Journal of Personality Assessment*, 90(2), 142–151.
- Hendriks, A.J., Perugini, M., Angleitner, A., Ostendorf, F., Johnson, J.A., De Fruyt, F., ... Conner, M. (2003). The Five-Factor Personality Inventory: Cross-cultural generalizability across 13 countries. *European Journal of Personality*, 17, 347–373.
- Hopwood, C.J., & Donnellan, M.B. (2010). How should the internal consistency of personality inventories be evaluated? *Personality and Social Psychology Review*, 14, 332–346.

- Hřebíčková, M., Urbánek, T., & Čermák, I. (2002). *Psychometrické charakteristiky NEO osobnostního inventáře (NEO-PI-R) pro sebeposouzení a posouzení druhého*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR.
- Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: Přístupy, diagnostika, uplatnění*. Praha: Grada Publishing.
- Lee, K., Gizzarone, M., & Ashton, M.C. (2003). Personality and the likelihood to sexually harass. *Sex Roles*, 49(1/2), 59–69.
- Lee, K., & Ashton, M.C. (2004). Psychometric properties of the HEXACO Personality Inventory. *Multivariate Behavioral Research*, 39(2), 329–358.
- Lee, K., & Ashton, M.C. (2006). Further assessment of the HEXACO Personality Inventory: Two new facet scales and an observer report form. *Psychological Assessment*, 18(2), 182–191.
- Lee, K., & Ashton, M.C. (2008). The HEXACO personality factors in the indigenous personality lexicons of English and 11 other languages. *Journal of Personality*, 76, 1001–1053.
- Lee, K., & Ashton, M.C. (2016). HEXACO-PI-R Materials for Researchers. Získáno 13. března 2016, z The HEXACO Personality Inventory - Revised: A measure of the six major dimensions of personality, <http://hexaco.org/hexaco-inventory>
- Szarota, P., Ashton, M.C., & Lee, K. (2007). Taxonomy and structure of the Polish personality lexicon. *European Journal Of Personality*, 21(6), 823–852.
- Wakabayashi, A. (2014). A sixth personality domain that is independent of the Big Five domains: The psychometric properties of the HEXACO Personality Inventory in a Japanese sample. *Japanese Psychological Research*, 56, 211–223.
- Zášková, T. (2012). *Sociální inteligence ve vztahu k šesti dimenzím osobnosti (Diplomová práce)*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Zášková, T., Dostál, D., & Plhánková, A. (2014). Šest dimenzí jako alternativní způsob popisu struktury osobnosti. Poster. Mezinárodní konference XXXII. *Psychologické dny „Fenomén svobody v kontextu psychologie a filosofie“*, org. Českomoravská psychologická společnost, Katedra psychologie FF UP Olomouc a Slovenská psychologická společnost, 11. – 13. 9. 2014 Olomouc.